

I

De twee mensen voor de spiegel, dat zijn ik en Esther. Als je goed kijkt zie je dat ik het fototoestel op haar heup laat rusten. Grappig dat we bijna even lang zijn, nietwaar? Dat we zo zonder moeite tegen elkaar aan kunnen staan, bekken tegen billen, heupen tegen heupen, mijn gezicht bijna gelijk met het hare. Had je gedacht dat ik zo donker was? Het is mooi voor de foto dat Esther ook zo is. Allebei donkere krullen, allebei donkere kleding. Dat geeft het felle licht achter ons nog meer effect. Het omvat ons niet, we staan er niet in, het stuwt ons voort. Esther en ik, we zijn het licht en de toekomst nog net even te snel af.

Het filmpje waarop ik deze opname heb gemaakt had ik twee maanden geleden al in mijn kleine Leica gestopt, mijn verwaarloosde trouwe strijder die ik met peut haar echte kleur, die van aluminium, heb teruggegeven. Ik schiet er nu weer een paar rolletjes mee vol. Ik druk de foto's op de oude manier af, maar ik zal de negatieven voor jou scannen, zodat je ze nu al kunt bekijken.

In je laatste mailtje, al weer een maand geleden, vroeg je me hoe de dingen waren in Amsterdam. Ik stelde het uit je te antwoorden, omdat ik verwachtte dat allerlei dingen nog zouden veranderen. En dat klopte ook. De dingen veranderden, en ik dacht: Er gaat nog meer veranderen. En weer stelde ik uit je te schrijven. Ik wachtte op een moment van stilstand, een moment waarop ik kon afdrukken.

Ik kan je nu zeggen, dankzij het uitstellen, hoezeer ik je voorzichtigheid waardeer. Je geeft me zoveel ruimte om je te niet te beantwoorden. Je vraagt niet: 'Is het erg?' Of: 'Het is zeker erg?' Nee. Dertig schermregels met heerlijk gebabbel over je leven in New York, en daarna de vraag: 'Hoe zijn de

dingen, in Amsterdam?’ Ik denk dat je vraag betekent: ‘Hoe voel jij je, met de dingen die gebeuren in Amsterdam?’

Als ik de vraag zo opvat, moet ik vertellen over een droom die ik ooit had, misschien wel vijf jaar geleden. Ik zeg ‘één droom’, maar het was er zo een die een paar keer terugkwam. Ik weet niets van *Traumdeutung*, behalve dat een droom die terugkomt belangrijk is. En dat ik, met jouw vraag in gedachten, denk aan deze droom.

Een vliegveld, op een ochtend met een strakblauwe hemel. Ik zie voor mij de landingsbanen, ik hoor achter mij het ge-roezemoes van een menigte. Een spierwitte jumbo komt aan-vliegen, zet de landing in, en het is vlak bij de landingsbaan als hij met een vuurbal zo weids als de lucht zelf explodeert. Omdat ik een schreeuw van afschuw uit duizenden kelen verwacht, omdat ik denk het orkaanachtige begin ervan al te horen, draai ik me om. Maar stilte. Niemand schreeuwt, omdat er geen menigte is. En zelf schreeuw ik ook niet.

Begrijp me goed. Ik maak geen aanspraak op voorspellende gaven. Ik ben niet een van die mensen die, geconfronteerd met een bijzondere situatie, zichzelf een bijzondere positie proberen te verschaffen. De herhalende droom vertelde mij niets over de toekomst, maar over het nabije verleden. Ze kwam een paar keer tot me kort na de Bijlmerramp, waar je vast wel eens van hebt gehoord, dat vliegtuigongeluk in een buitenwijk van Amsterdam, waarbij een Israëliisch vrachtvliegtuig neerstortte op een paar woontorens. Dromen zijn vaak plat. Je ziet een film met een paard, en je droomt van een paard. Je bent je sleutels kwijt, en je droomt dat je ze vindt.

Dat ik droomde over een ontploffend vliegtuig zegt dus niets. Maar dat ik droomde over het niet horen van een krijsende menigte, dat zegt wel wat. Ik begrijp nu, met de dingen in Amsterdam zoals ze zijn, waarom in mijn droom de menigte niet schreeuwde en ik niet schreeuwde. Mijn onderbewustzijn wilde mij iets laten zien wat ik zelf ook kon zien, maar niet wilde zien. Te weten: mijn onverstoorbaarheid in het aanzicht van een schokkende gebeurtenis. Natuurlijk

vond ik het erg wat er was gebeurd. Ik had medelijden met de slachtoffers. Maar werkelijk geschokt, nee. Mijn werkelijkheid was niet veranderd, mijn bestaan was niet opgeschud. Zelfs dat ik niet geschokt was, schokte me niet.

Praat ik nu wartaal of begrijp je wat ik bedoel? Als je mensen vraagt naar 'de gebeurtenis van het jaar' of 'de gebeurtenis van de eeuw', lepelen ze altijd iets op wat erg en belangrijk is. De atoombom op Hiroshima. Auschwitz. De bomaanslag in Oklahoma. De watersnoodramp in Nederland, een halve eeuw of wat geleden. De Bijlmerramp. Allemaal erg, catastrofaal, maar als je niet bij deze gebeurtenissen aanwezig was, op de grond of in de lucht erboven, in het water of aan de kant, in het kamp van de doden of de overlevenden, zijn al die gebeurtenissen voor je eigen leven schokkend onbelangrijk. Niemand heeft ooit op de vraag 'Wat was de belangrijkste gebeurtenis van het afgelopen jaar/de afgelopen eeuw' durven antwoorden: 'Nou, de geboorte van mijn kind.' Of: 'Mijn eerste wip.'

Om terug te komen op je vraag: eigenlijk is alles onwerkelijk normaal. In de blauwe lucht boven Amsterdam – en ik bedoel dat letterlijk, want de lucht boven Amsterdam is al weken strakblauw – schiet een enorme vuurbal voorbij. Iedereen in de stad ziet deze staart van vlammen. En omdat iedereen het ziet, heeft het geen zin te schreeuwen, of zelfs maar te wijzen. Je kijkt op, je ziet de tekens, en je blik glijdt eroverheen zoals vroeger je blik over een wolk gleeed.

In die zin is alles wat nu in Amsterdam gebeurt ook voor mij onbelangrijk, niet-schokkend. Dingen gebeuren, maar zolang ze mij en Esther niet raken zijn ze onbelangrijk. Een wit vliegtuig dat explodeert in de lucht en waarvan niets overblijft.

Amsterdam is niet in verval, als je dat mocht denken. Er is elektriciteit, meestal telefonie, altijd tv, en elke dag wordt het stadsvuil opgehaald. De voorzieningen in de stad zijn verrassend accuraat, gezien de situatie. We controleren het ook

niet, we proberen het. Je vloekt niet meer als op een dag de kranen bij het openen geen water maar alleen rommelend geluid spuien, of wanneer uit een telefoonhoorn alleen het ruisen van het bloed in je eigen oorschelp valt te horen. Je draait de kraan weer dicht, je hangt op. En je probeert het een uur later weer, of de volgende dag, wanneer je het denkt nodig te hebben.

Zo is het ook met het internet. Je weet dat ik net als jij een echte internetgek ben, zoals al mijn vrienden. In het begin, een paar weken terug, toen duidelijk was dat we feitelijk in Amsterdam zaten opgesloten, werd het even een obsessie, de continuering van het internet. We stuurden elkaar onafgebroken e-mails, alleen maar om te controleren of ze aankwamen of niet. Geen peil op te trekken. Soms kwamen ze aan, soms kwamen ze niet aan. Soms, in onze testjes waarin we expres een verkeerd e-mailadres intypten, werden berichtjes keurig teruggestuurd. Een andere keer verdwenen deze testberichtjes in het niets.

Zo is het nog steeds. Soms kunnen we hele speelfilms downloaden, soms niet eens een filmpje van dertig seconden. Soms hebben de kabelgebruikers wel verbinding, de telefoongebruikers niet, soms weer net andersom, dan weer de draadloze internetters wel en alle anderen niet. Soms bellen we elkaar schreeuwend van vreugde op: 'Anderhalf uur, ononderbroken! Al mijn mailtjes ontvangen! Ik zeg je: Amsterdam is weer online!' Soms bellen we elkaar fluisterend. 'Niets dan de homepage van Stad Amsterdam. Godverdomme.'

Daarom zou het ook zinloos zijn je te vragen me alsjeblieft een bevestiging te sturen van ontvangst. Het kan heel goed zijn dat je mijn berichten niet ontvangt. Of ze wel ontvangt, maar dat ik jouw antwoorden niet kan ontvangen. Ik vraag je het dus niet. Ik stuur je deze e-mails en dan moet je zelf maar zien wat je ermee doet. Wellicht ontvang je ze wel, en vind je ze zo ongepast dat je verkiest net te doen alsof je ze niet hebt ontvangen. Dat geeft niet. Het geeft niet.

II

De afdruk die ik je nu stuur is een van de recentste. Het zicht is vanuit het grootste raam in de woonkamer (zie ook het felle licht op de eerste scan die ik stuurde). Rechts die voor Amsterdamse begrippen brede winkelstraat met bomen, dat is de Beethovenstraat. Die viervoudige lichtstreep is de zon die weerkaatst op de trambaan. De sporen buigen buiten het kader naar links, de Stadionweg op, waar Esther en ik wonen. Op die sporen had het onderwerp van de foto moeten staan. Het liep anders.

Vier dagen geleden. Het was een uur of elf, en Esther en ik zaten aan een laat ontbijt. Nu ja, laat. Zo vlak voor het middaguur is een hele gewone ontbijttijd tegenwoordig. Dat sluipt erin als je niet hoeft te werken. En als er elke drie dagen een doos vol met boodschappen voor de deur wordt gezet, maar daarover later.

We zaten aan de ontbijttafel. Zij in haar witte en ik in mijn bruine kamerjas. Ik met al mijn kleren eronder, zij alleen met een T-shirt en slipje. We aten warme croissants gevuld met geitenkaas. Dat is niet mijn favoriete ontbijt, maar Esther houdt er zo van en de laatste tijd heeft ze moeite met eten, daarom had ik ze klaargemaakt. We knibbelden voorzichtig aan het broze bladerdeeg, beducht voor de stroperige hete kaas die er elk moment uit kon lopen. De kamer vulde zich met de weë lucht van een bakkerij. Niet een wereldklasse bakkerij, maar toch, een bakkerij. We glimlachten naar elkaar, om die geur. We wisten wat er gezegd moest worden, wat we altijd zeggen als we croissants uit blik afbakken in de oven. Het was alleen een kwestie van wie de snelste was. Ik liet haar de eer. Ze zei: ‘Gezelligheid uit een blikje.’

We glimlachten nog een keer. En toen hoorden we het ge-

luid. We keken elkaar aan. Ik bedoel: we keken elkaar nog steeds aan, maar de blik van verstandhouding kreeg een heel andere inhoud. We herkenden het geluid. We dachten allebei dat het niet kon. En we kregen tegelijk het idee om het te controleren, omdat we beiden op exact hetzelfde moment opstonden en naar het raam liepen. Halverwege keerde ik op mijn schreden terug om mijn Leica te pakken in de slaapkamer. Esther liep door. Toen ik mijn camera van de grond bij het bed griste, hoorde ik Esther zeggen: 'Ja!' Niet hard, wel heel hoog en helder, met een toon die meisjesachtig daalde aan het eind.

Ik kwam bij het raam en ging naast Esther staan. Ze legde haar hand op mijn arm zonder haar blik van een punt in de verte te nemen. Want daar, aan het begin van de Beethovenstraat, dus precies in het verlengde van ons huiskamerraam, reed een tram. De eerste tram die wij in drie weken hadden gezien, en die wij in die tijd hadden gehoord. Het enige nadeel van ons huis is dat vanaf zeven uur 's ochtends de trams door de Beethovenstraat beginnen te rijden, hun komst van ver aankondigend met gekreun dat verandert in oorverdovend gekrijs als de tram de Stadionweg op draait, de bocht in. De bocht, onder ons raam.

We hebben wat gevloekt op die trams, tenminste, tot we ons verzoeningsritueel verzonnen. We laten de tram namelijk voor straf verdwijnen. Als we aan onze ontbijttafel zitten en we zakken een beetje onderuit, verdwijnt de straat achter de vensterbank. En als de tram dan de Stadionweg op draait ademen we diep in, zodat de trekkende tocht van een onpeilbare grot klinkt. En in deze grot – precies onder onze vensterbank – verdwijnt de tram die het lef heeft gehad onze ochtend te verpesten.

Hebben we de trams en hun herrie gemist, de afgelopen weken? Nee. Denk ik. Ik heb nooit aan ze gedacht. Er is geen dag geweest dat ik de krant neerlegde en wachtte tot ik er een kon horen aankomen. Dat kan ik niet voor Esther zeggen, maar ze heeft het er in ieder geval nooit over gehad. Deson-

danks trok het geluid van een aanrijdende tram ons moeiteloos naar het raam toe, en vroom ons daar vast. Doodstil stonden we. Ik realiseerde me hoe vreemd een tram er eigenlijk uitziet. Een insect, een metalen sprinkhaan zonder poten, die zich voorttrekt met zijn voelsprietten langs twee metalen lijnen, met een ronde, metalen bek van glas.

Achter en voor de tram holde een wolk van geel stof mee. Ik tilde de camera op. Door de beweging streek mijn elleboog langs die van Esther. Ze keek me aan. Boodschap. Ontvangst. Geen van ons beiden zou aan de ontbijttafel ineenzakken om deze tram te laten verdwijnen.

De tram reed hard in onze richting. Vijftig, misschien zestig kilometer per uur. En dat is hard voor een tram. Veertig per uur rijden de trams als ze passagiers aan boord hebben, niet harder. Een tramchauffeur vertelde mij ooit eens waarom: harder dan dat, en bij een noodstop vliegen de passagiers door de ruiten naar buiten.

De bestuurder van de tram was nu te zien, al was het slechts als silhouet. Het insect was direct verdwenen, en het was weer een voertuig, een levenloos ding. Honderd meter voor de hoek van de Beethovenstraat en de Stadionweg verhoogde de bestuurder nog de snelheid. Hij reed zo hard, flits-te een wilde gedachte door mij heen, kon het geen dief zijn die deze tram bestuurde? Ik wilde de foto pas nemen als de tram de bocht zou nemen, maar ik stelde toch maar vast scherp op het tramspoor, voor me op straat. De tijd zette ik op een kwart seconde. Ik was van plan om met de tram mee te bewegen, zodat de achtergrond onscherp en beweeglijk zou worden.

Zeventig meter, zestig, vijftig. Op veertig meter van de bocht begon hij dan toch te remmen. Een golf van stof verscheen aan de onderkant van de neus. Een streep van licht trof de voorruit en de bestuurder erachter. Een man in een blauw uniform van het gemeentevervoer. Dus geen dief. De tram sloeg rechtsaf, voor ons naar links, met nog steeds een flinke snelheid. Ik bewoog mee, ik wilde wachten met afdruk-

ken tot de tram half de bocht door was. Maar de foto van de tram die ik wilde maken, maakte ik niet. Mijn allereerste fotografiedocent leerde mij als allereerste het oog dat niet door de camera kijkt, open te houden. Ik ben altijd een trouwe leerling geweest. Daarom zag ik uit mijn linkerooghoek, in het gebouw aan de overkant, net iets wat mijn hoofd, handen en daardoor camera naar boven deed buigen. Ik drukte af. En daarom kijk je nu naar vijftig à zestig mensen die voor een raam staan en naar beneden kijken naar hetgeen dat ik niet heb gefotografeerd: de tram.

Ik richtte mijn camera weer op de straat, maar het enige dat ik nog had kunnen fotograferen was de achterkant van de tram. Ik keek de tram na, plotseling suffig. Toen ik weer naar de overkant keek waren alle ramen weer leeg. Esther zei iets, ik kon het niet verstaan. Ze herhaalde wat ze zei: dat de tram vol dozen zat. En dat er ook nog een stuk of veertien gemeentewerkers in zaten. Slim, vind ik, dat de gemeente de trams gebruikt om de voedselpakketten in de buurten rond te brengen. De gemeente heeft minder gebrek aan elektriciteit dan aan benzine.

Esther kuste me op mijn wang en zei dat ze weer naar bed ging. Ze had plots weer kringen onder haar ogen gekregen. Ik reageerde daar niet op, omdat ik nog steeds wat afwezig was. De foto die ik net had gemaakt zat in mijn hoofd. Er was iets op de opname die ik nu had belicht wat ik wel had opgemerkt maar niet had gezien. Jij zag het natuurlijk direct. Alle mensen achter de ramen dragen badjassen, net als Esther en ik. Ik vraag mij af hoeveel van hen net zoals ik volledig gekleed waren onder hun badjassen, en dus niet ziek waren, en alleen maar de smoking van de griep droegen uit solidariteit met hun zieke huisgenoot.

Om de drie dagen wordt voor elke deur in Amsterdam een voedselpakket gelegd. Je kan de gemeente bellen of e-mailen als je doos niet is afgeleverd, of als iemand je doos zou hebben ontvreemd. Dat is echter nog niet gebeurd – bij ons op

de trap. Boven op het pakket zit altijd een spierwit kaartje waar met felrode letters op staat geschreven: 'Haal dit kaartje van de doos!' Dit kaartje moet de bewoner weer op de plek leggen waar het voedselpakket is afgeleverd. Zo weten de leveranciers of het voedselpakket wordt gebruikt. In de doos zitten doorgaans een fles rode en witte wijn van een redelijke kwaliteit, bier, cola, wit en bruin brood, zoet beleg, hartig beleg, wat basisbenodigdheden voor een warme maaltijd, dus pasta of rijst, gehakt of kip, altijd een paar pakketjes goede soep, en natuurlijk niet te vergeten croissants in blik. Als extraatje zit er altijd iets gekks bij – escargots, of goedkope Beluga, een dure Franse stinkkaas. Wederom een slimme gedachte van onze gemeente: zelfs wie heel weinig eetlust heeft kan door zo'n luxigheidje toch weer de moeite nemen een paar hapjes te nuttigen.

Ik las op de homepage van de gemeente dat ze voor de voedselpakketten een deal hebben gesloten met de grote supermarkten. Het personeel dat nog kan werken is naar de distributiecentra verplaatst, waar ze nu in plaats van vakken vullen pakketten inpakken. En dat doen ze met verstand, vind ik. Net zoals de gemeente Amsterdam verstandig doet, trouwens. De buitenlandse hulp accepteren ze in dankbaarheid, maar ik heb het idee dat ze het prima zonder zouden kunnen stellen. Ik merk tot mijn verbazing dat ik voor het eerst trots ben op een politiek bestuurder van mijn land – al weet ik niet wie het is, die alles zo goed regelt.

Natuurlijk, er is geen oorlog hier, er wordt geen infrastructuur door bommen vernietigd zoals in Bosnië-Herzegovina. Maar toch hebben de autoriteiten adequaat op een situatie gereageerd waarvoor ze – ik kan me dat althans echt niet voorstellen – geen enkel rampenplan hadden klaarliggen. Wat er uiteindelijk gebeurde, had niemand kunnen verzinnen.

Ik weet van een vriend die op het ministerie van Buitenlandse Zaken werkt, dat de staat wel heeft nagedacht over mogelijk negatieve gevolgen in Nederland van de oorlog op

de Balkan. Hij vertelde me dat toen Srebrenica (de VN-enclave onder bescherming van een Nederlands bataljon) onder de voet werd gelopen door de Serviërs, de staat even rekening heeft gehouden met aanslagen door hier wonende moslims. Bleek niets van waar te zijn, natuurlijk, maar het geeft blijk van anticiperen. Een klassieke gedachte. Oorlog. Onderdrukking. Een partij onder druk. Verplaatsing van de oorlog naar de plaats waar geen oorlog is. Terrorisme. Zoals jullie Amerikanen zouden zeggen: *now that's the least of our worries*.

Merk je iets van de oorlog, mailde je me alweer een tijd terug. Nee, zei ik. Voorbarig, inderdaad, maar toen ook al onjuist. Nu ik erover nagedacht heb: voor een Amerikaan is dat helemaal niet zo'n gekke vraag om te stellen. Wat is dat nu, 2500 kilometer, drie uur vliegen van Amsterdam naar Sarajevo? Zo lang was het front al in de Amerikaanse burgeroorlog, toen men alleen veel paarden had en een paar treinen. Het is ook geen gekke vraag omdat we er natuurlijk wel wat van merkten. Het is in West-Europa wel een schok geweest dat al het gruwelijke dat wij dachten te hebben achtergelaten naar boven kwam in een Europees land, een land waar velen van ons vakantie hebben gevierd (ik niet, overigens). Die schok is zo sterk geweest, zo verbijsterend voor ons denken, dat de politieke en militaire leiders van West-Europa dronken leken, dronken van de schok. Dat leidde of tot verlamming, en dus tot nietsdoen, of tot overdaad. Waarvan akte bij de Nederlandse inbreng in Srebrenica.

Deze schok leidde natuurlijk ook tot cultuurpessimisme. Vooral bij wat ik de intelligentsia noem, de opinieleaders die zich verzetshelden na de oorlog wanen (maar geloof me maar, als ze in het juiste tijdperk hadden geleefd waren ze heus Hemingway niet naar de Spaanse burgeroorlog gevolgd). Pagina's vol met meestal stompzinnige beschouwingen, waarin met zwarte vreugde de Bosnische oorlog werd aangegrepen, geëxploiteerd werkelijk, om elke vooruitgang van West-Europa te ontkennen. Ik herinner mij een opinie-stuk in een groot dagblad, van een of andere ethicus. Wat hij

schreef kwam op het volgende neer: onze verontwaardiging over de gruweldaden in de Bosnische oorlog past ons niet. Wij moeten ons vooral niet beschaafder achten. Wij zijn geen haar beter, wij hebben alleen geluk dat we toevallig in welvarende democratieën wonen.

Als iemand dat nú in mijn gezicht dorst te zeggen, en zeker op die toon, zou ik hem laten merken hoe onbeschaafd ik in ieder geval ben. In zijn gezicht spugen is nog het minste verlangen dat in mij opkomt. Wil hij soms zeggen dat onze geschoktheid, ons medelijden, allemaal nep en hypocriet zijn? Wil hij soms zeggen dat het ook stom toeval is dat hele maatschappijen, miljoenen mensen in West-Europa, zich tot het uiterste inspannen om hun woongebied democratisch en welvarend te maken? De klootzak! Ik wens niet graag iemand ziek, maar ik hoop dat deze man een van de eerste slachtoffers in Amsterdam was.

III

Je ziet nu wat ik zie als ik mijn benedendeur uit stap. Links, het eerste kwart van de foto, het appartementenblok aan de overkant. Het gebouw is identiek aan hetgeen waar ik in woon: houd de opname voor een spiegel, en dan weet je hoe mijn huis eruitziet. De brede straat recht voor de camera is de Beethovenstraat, waar gisteren die onverwachte tram vandaan kwam stormen. De brede vlekkerige schaduw op de grond is van de zon die door een eik schijnt die links achter me staat. De takken van dezelfde boom strijken net langs ons huiskamerraam.

Als je loomheid denkt te zien heb je gelijk. Denk niet dat dit door de huidige situatie komt. Amsterdam-Zuid is altijd loom. Niet alleen rijden er minder auto's en lopen er minder mensen dan bijvoorbeeld in het centrum van de stad, maar de rust is ook deel van de straten zelf. Dit gedeelte van Amsterdam is een van de weinige stadsdelen waar architecten zowel letterlijk als figuurlijk de ruimte hebben gekregen. Om te kunnen luisteren naar de eigen stem van de schoonheid, in plaats van naar een kakelende menigte van meepraters.

Buitenlandse toeristen steken altijd de loftrompet over hoe mooi de zeventiende-eeuwse grachtenpanden zijn. Ik snap dat nooit zo. Ze zijn klein en warrig, met van die kijk-mij-eens-tierelantijnen. Kakofonie in architectuur. In Amsterdam-Zuid is tenminste één ontwerper tegelijk bezig geweest, daardoor heeft elke straat een echt ritme, een aftelbare regelmaat. Kijk maar hoe de bomen zijn geplant langs de brede straten, de manier waarop platte daken wisselen met schuine die met rode dakpannen zijn belegd, en de erkers als rustige puntzettingen op de rechte wanden zijn geplaatst.

Ik maakte deze foto vanochtend tijdens een wandeling. We

komen nog maar weinig buiten. Niet omdat het risico echt hoog is. De tijd dat alleen al buiten zijn echt gevaarlijk was, ligt al enkele weken achter ons. Het is echter een gewoonte geworden, een stilzwijgende afspraak. Tot het voorbij is zitten we allemaal zo stil mogelijk. Alsof activiteit, vrolijkheid, beweging op zich, nog meer onheil over ons afroept.

Vanochtend werd ik vroeger wakker dan normaal. Ik hing nog tussen slaap en wakker zijn, en een zacht roffelend geluid zweefde langs de grens van mijn bewustzijn. Regen, dacht ik, en ik hield mijn ogen losjes dicht. Onze slaapkamer heeft een balkon met openslaande deuren. Omdat het appartementenblok waar we wonen in een aansluitend carré is gebouwd, is er aan de achterkant een gesloten binnenterrein. Wat grote en kleine bomen, wat schuurtjes, heggen, bloemperken, nette tuinen, verwilderde tuinen, betonnen tuinen; alles door elkaar. 'De lusthof', doopte een van mijn vroegere vriendinnen het ooit spottend, en die naam is blijven hangen.

Ik luisterde dus met gesloten ogen naar de geluiden uit de lusthof. Ik probeerde de regen weg te filteren, en het lukte. Er ruiste wind door de populieren die je van ons balkon bijna kunt aanraken, twintig meter verder klokte een ijzeren geluid dat ik al jaren hoor en waarvan ik de herkomst niet kan ontdekken. Het klinkt als een metalige strook die door de wind tegen de muur botst en weer terugveert. Eigenlijk dus twee geluiden: eerst een hoge tik met een lange nagalm, en dan een lage met een korte echo. Ik concentreerde mij voor een tijdje op deze vreemde gong en toen ik het losliet verdween al het geluid van de lusthof, en bleef alleen het geruis van de regen over.

Ik opende mijn ogen. Esther lag op haar rug en keek schuin naar het plafond. Ik kon aan haar blik zien dat zij ook aan het luisteren was. Haar zwarte haar stak onwerkelijk fel af tegen het wit van het kussen en het zachte blauwe licht in de slaapkamer. Regen, zei ze, zonder me aan te kijken. Ja, zei ik. Ik legde mijn hoofd tegen de zijkant van haar gezicht, en mijn buik tegen de zijkant van haar heup. We streelden elkaar

loom. De ochtend is altijd het beste moment van de dag. Het meest tedere, het meest erotische en tegelijk het minst seksuele. Niet dat er geen seks uit kan voortkomen, dat is vaak wel het geval. Maar zo'n ochtendlijke omhelzing biedt de vrijheid om het heel natuurlijk erop uit te laten lopen – of juist niet. Waarschijnlijk omdat we net na het ontwaken wel ons lichaam terug hebben gevonden, maar nog niet de ijzeren dwang waarmee we het in het dagelijks leven bedwingen.

Ik vroeg haar of ze goed had geslapen. Ja, zei ze, geen dromen. Rustig. Dat is goed nieuws, omdat ze de laatste tijd erg onrustige nachten doormaakt. Ze heeft korte, bijna flitsende dromen, die haar steeds wakker maken. Goed weer voor een wandeling, zei ik. Esther knikte, en zei dat als ik daar zin in had, ik dat moest doen. Ze was te moe. Zeker? Zeker. Misschien later op de dag nog? Misschien.

Een kwartier later liep ik op straat. Ergens was ik blij dat ik alleen kon wandelen. Ik gunde het Esther enorm om buiten te zijn, ze had het waarschijnlijk harder nodig dan ik, maar met haar erbij zou het lopen veel langzamer en onregelmatiger gaan. Nu kon ik mijn eigen tempo en vooral mijn eigen gedachten volgen. Ik nam de Leica mee, nam vijf minuten de tijd om de foto voor de deur te maken en sloeg toen linksaf, de Stadionweg op. Niemand op straat, zoals ik had verwacht. Wederom werd ik getroffen door de gesloten winkels. Niet dichtgetimmerd, zelfs niet verstoofd of verwaarloosd. Het lijkt of ze slechts een dag hoeven te wachten om weer open te gaan.

Uiteraard is de stad meer veranderd dan alleen maar veel stiller geworden. De schaarse wandelaars houden afstand. Niet op een onvriendelijke, angstige manier overigens. Zoals vanochtend: na een halfuur lopen zag ik aan de overkant van de Apollolaan – dat is zo'n veertig meter – een man lopen. Hij was een jaar of vijftig, denk ik. We staken tegelijk een hand in de lucht, niet ver, misschien tot schouderhoogte. Aarzelend, maar niet onvriendelijk. Hij liep door, ik bleef staan. Ik wachtte omdat ik nog naar de overkant moest. Zijn kant.